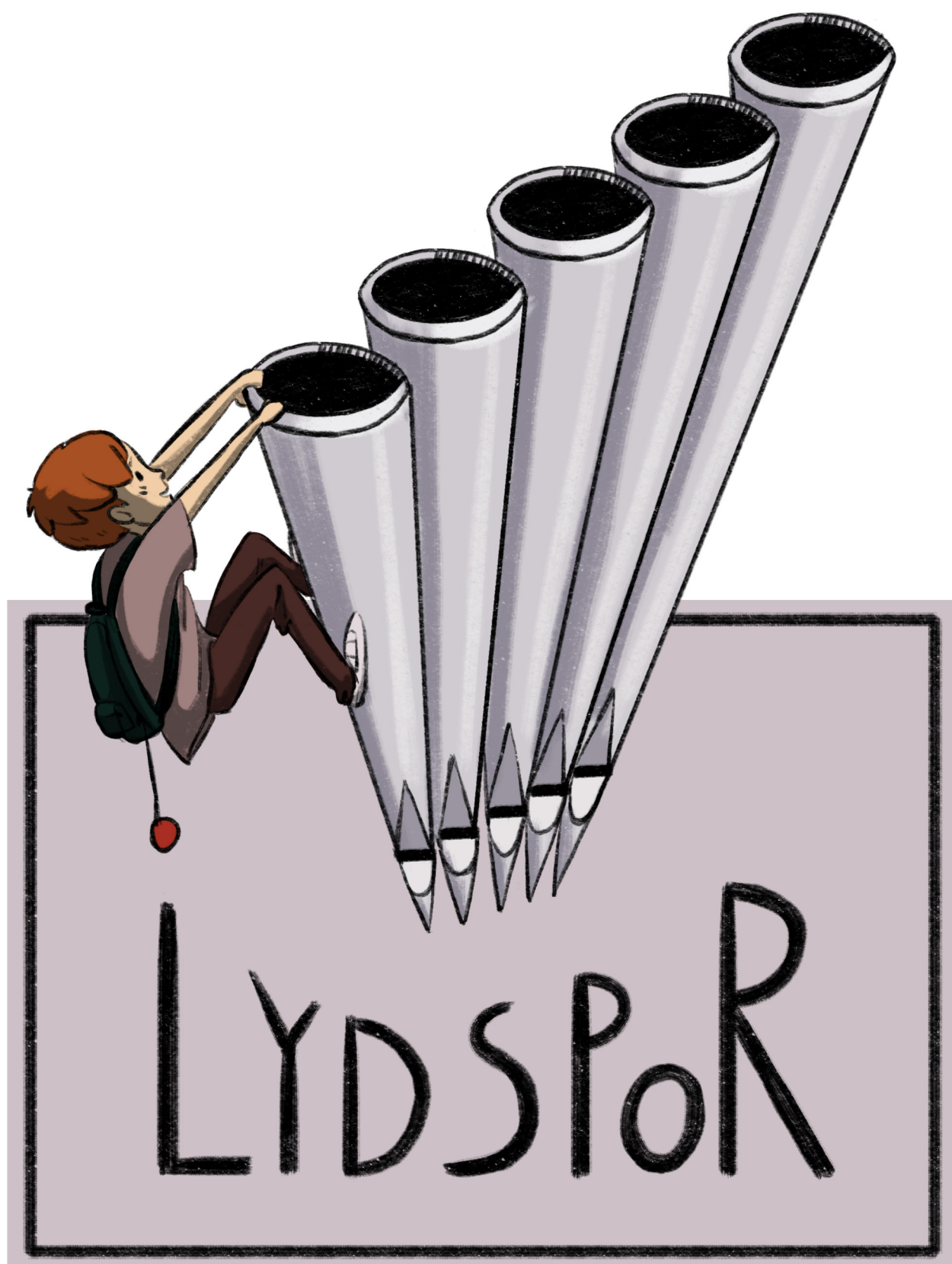

VEJLEDNING til præster & organister

FORTÆLLING OG FORTOLKNING

LYDSPOR - fortælling og fortokning.

PROJEKTET ER UDARBEJDET AF
Landsnetværket af Folkekirkelige Skoletjenester, 2016.
www.folkekirkensskoletjeneste.dk

PROJEKTET ER STØTTET AF
Undervisningsministeriet
A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal
LB-fonden
Jubilæumsfonden af 12.08 1973

Forord

LYDSPOR- fortælling og fortolkning er et undervisningsforløb til 4., 5. og 6. klasse. Projektet er udarbejdet af Landsnetværket af Folkekirkelige Skoletjenester, og det udbydes i samarbejde med de lokale kirker til skoler landet over.

Projektet er inspireret af Jan Kjærstads beskrivelse af, hvordan drengen Jonas - siddende inde i faderens orgel - 'spilles hel' af Johan Sebastian Bachs musik. Orglets toner udtrykker og spejler Jonas' sorg, og samtidigt virker musikken rensende og forløsende.

Med denne fortælling som afsæt arbejder eleverne, gennem leg og eksperimenter, med de mange udtrykmuligheder, der ligger i orglet og den klassiske musik. Derfor lægger projektet op til et samarbejde mellem skole og kirke, hvor eleverne besøger kirken og hvor organisten - sammen med præsten eller en anden medarbejder - præsenterer orglet og dets musik for eleverne. Eleverne får gennem kirkebesøget en forståelse for, hvordan orglet udgør lydsporet til ritualer og fortællinger, der tematiserer menneskelige grundstemninger som glæde, sorg, tomhed og fylde.

I skolens undervisning kobles musikken desuden til fem udvalgte bibelske fortællinger, som alle beskæftiger sig med grundlæggende tilværelsesspørgsmål. Eleverne kan således bruge fortællingerne om Adam og Eva, Abraham og Isak, Den fortabte søn, Påskefortællingen og Paulus som et spejl for deres egne tanker og erfaringer om det at være menneske.

Desuden ser eleverne i skolens undervisning animationsfilmen LYDBØLGE, som ligeledes er inspireret af afsnittet om Jonas' oplevelse i orglet.

Afslutningsvis sammensætter eleverne deres egen lydfortælling af orgelmusik og effektlyde på en særlig online lydplatform, LYDMASKINEN.

Denne vejledning er tænkt som hjælp og inspiration til de organister og præster, der får besøg.

Formålet med kirkebesøg - fokus på ritualer og stemninger

Formålet med kirkebesøget er, at eleverne oplever, hvordan musik kan være med til at binde ord og handling sammen, idet musik både kan understøtte, udtrykke, ledsage, fastholde og fortolke stemninger og begivenheder. Eleverne får indsigt i, hvordan musik kan være med til at udtrykke følelser på en anden måde end det talte sprog.

Eleverne vil på kirkebesøget erfare, hvordan musik spiller en vigtig rolle i kirken i forbindelse med de ritualer, der bruges til dåb, vielse, og begravelse. De skal lytte, og de skal arbejde med de stemninger og følelser, der ofte knytter sig til de kirkelige handlinger. De får dermed en forståelse af, hvordan mennesker kan forholde sig til forskellige livsbegivenheder, og hvordan disse i kirken tolkes både rituelt og musikalsk. De får eksemplificeret, hvordan mennesker kommer i kirken med mange forskellige følelser spændende fra dyb sorg til stor glæde, og at kirkens musik har en musikalsk spændvidde, der kan rumme alle disse stemninger og følelser.

Eleverne bliver desuden præsenteret for kirkens hovedinstrument, orglet, og får indsigt i dets teknik, hvordan det virker, og hvordan det egentlig blev kirkens instrument.

I forløbet skal eleverne:

1. Arbejde med kirkens ritualer og de stemninger, der oftest knytter sig hertil
2. Erfare, hvordan kirkens musik kan ledsage, understøtte og fortolke stemninger og livsbegivenheder
3. Lytte til kirkens musik og fornemme dens dynamik, og finde fortællingen i musikken

Drengen & musikken

Jonas hørte faren sætte sig på taburetten ved klaviaturet og bladde i noderne. Så skete der noget mærkeligt: Faren tændte for orglet, det vil sige den elektricitet, der drev viften, og Jonas hører, nej han mærker, hvordan omgivelserne fyldes med luft, hvordan luften strømmer ind i kancellerne. Det er som at sidde ude i naturen, i vinden, en varm vind. Jonas sidder og nyder dette sus og smældene fra registertrækkene, samtidig med at han mærker, hvordan han allerede fryser mindre og desuden slapper af, som om der er en underlig overensstemmelse mellem disse farens manipulationer med orglet og hans eget nervesystem.

Så begynder faren at spille. Johann Sebastian Bach. Haakon Hansen er overhovedet ikke i tvivl. Hvis noget kan hjælpe hans søn, må det være Johann Sebastian Bach. Og Jonas sidder inde i orgelhuset og synes, det lyder fantastisk. Som at høre musikken inde fra sig selv. Han er i musikken, han flyder på den. Hans krop bliver en pibe, og eftersom Bachs musik hænger sammen mere end nogen anden musik, føjer ting sammen, mærker Jonas, hvordan farens spil samler ham, sætter hans parterede krop sammen, og på et tidspunkt, hvor Jonas føler, som en sitren fra isse til tæer, hvordan kroppen på ny er blevet hel, og hvor musikken vælter sig specielt smukt rundt om ham, begynder han at græde, lige så stille.

Jan Kjærstad, Forførelsen, 1993

God fornøjelse med projektet

Landsnetværket af Folkekirkelige Skoletjenester

Info om lydspor

Foruden kirkebesøget består projektet af følgende dele:

1. En animationsfilm
2. Fem bibelfortællinger
3. En online-lydplatform

Da det kan være godt at kende lidt til den sammenhæng, som kirkebesøget indgår i, giver vi herunder en kort præsentation af ovenstående 3 projektdele. (En grundig beskrivelse af det samlede forløb findes i lærervejledningen, som findes på www.lydspor.net - mellemtrin - under menupunktet "lærer").

1. Animationsfilmen LYDBØLGE

Inden kirkebesøget har klassen set den lille animationsfilm LYDBØLGE. (4 minutter. Filmen kan ses på www.lydspor.net) Filmen er lavet særligt til dette projekt og handler om en dreng, der søger tilflugt i en kirke, hvor han får en stærk musikalsk oplevelse. At have set filmen vil være et godt afsæt til at snakke med eleverne.

Handlingen er inspireret af en scene i Jan Kjærstads roman *Forførelsen*. Hovedpersonen, Jonas Wergeland, oplever som barn en stor sorg. Faderen, der er organist, hjælper Jonas ved at spille Bach, mens Jonas sidder inde i selve orgelhuset og mærker, hvordan musikken spiller ham hel igen.

Musikken til filmen er sammensat af brudstykker af 3 orgelstykker af Bach.

- Adagio i C-dur BWV 564
- Toccata i D-mol BWV 565
- Fuga i A-mol BWV 543

Noderne til filmmusikken findes som bilag i denne vejledning. Det er således en mulighed at lade eleverne høre lidt af filmmusikken spillet live - og ikke kun gennem computerens højttalere.

2. De fem bibelfortællinger

Efter besøget i kirken arbejder eleverne med 5 bibelske fortællinger.

- *Adam og Eva*
- *Abraham og Isak*
- *Den fortabte søn*
- *Påskefortællingen (fra forrådelserne til opstandelsen)*
- *Paulus*

Arbejdet i klassen lægger vægt på de almenmenneskelige spørgsmål, livssituationer, fortolkning og følelser, som fortællingerne rummer.

Der er udarbejdet en elevfolder, hvorpå eleverne skal udarbejde storyboard over deres lydfortælling.

3. Lydplatformen LYDMASKINEN

LYDMASKINEN er et online-lydredigeringsprogram, som eleverne arbejder med hjemme i klassen. De skal her vælge orgelstykker og realløde, der passer til fortællingen, som de herefter trækker op på en tidslinje.

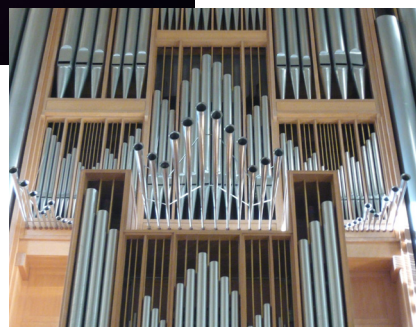
På den måde laver de deres eget lydspor til en af de fem bibelske fortællinger.

Eleverne navigerer i fortællingen ved hjælp af de storyboard-tegninger, som de kender fra elevhæftet.

LYDMASKINEN findes på www.lydspor.net. Der kræves et log-in, som kan fås ved henvendelse til jeres lokale folkekirkelige skoletjeneste, hvis I skulle få lyst til at prøve.

Kirkebesøg

FORBEREDELSE

Målgruppe

4.-6. klasse

Tidsramme

Ca. 60 minutter.

Obs. 60 minutter er relativt kort tid. Hold fokus på projektets tema: Musik-stemninger-fortælling-fortolkning

Opgavefordeling og forberedelse

I den følgende beskrivelse går vi ud fra, at

- organisten tager sig af fremvisning af orglet, giver eksempler på orglets musikalske spændvidde og på den musik, der spilles til forskellige kirkelige handlinger
- præsten tager sig af velkomst, fortæller om ritualerne og nogle af de stemninger, folk kommer i kirke med samt styrer samtalen, når musikken fortæller.

Men det er naturligvis op til den medvirkende præst og organist at aftale, hvordan rollerne fordeles.

Forberedelse til besøget

Præstens forberedelse:

1. At huske elevfoldere til eleverne
2. At finde blyant til hver elev
3. At sørge for at klokkerne ringer, når eleverne ankommer. Hvis de lokale ringeskikke tillader det.
4. At se filmen LYDBØLGER (4 minutter) findes på www.lydspor.net.

Organistens forberedelse:

1. At forberede præsentation af orglets opbygning og dets lyde (som inspiration kan små film med Povl Balslev findes på www.lydspor.net)
2. At finde eksempler på musik, der spilles til hhv. begravelse og vielse (eksempler ligger på www.lydspor.net)
3. At finde 3-5 eksempler på musik, der udtrykker forskellige stemninger (eksempler ligger på www.lydspor.net)
4. At øve et lidt længere stykke musik, som indeholder en vis dynamik og fortælling (se fx noder til Bachs Toccata i D mol i bilag 3)

Kirkebesøg

SKRIDT FOR SKRIDT

1. Velkomst og præsentation

I kirken. Ca. 10 minutter

- Når eleverne kommer, vil det være godt, hvis kirkeklokkerne ringer. Det er en flot velkomst og en god anledning til at tage en snak om, hvornår og hvorfor kirkeklokkerne ringer.
- Herefter fortæller præsten om kirkerummet – hvordan det bruges, når der sker afgørende begivenheder i menneskers liv, og hvordan det kan rumme alle de mange forskellige følelser, der er forbundet både med den største sorg og den største glæde.
- Herefter kan der tale om stemninger og kirkerummet
 - en torsdag med en bisættelse (gammel/ung)
 - en lørdag med et bryllup
 - en søndag med en gudstjeneste med dåb

2. Kirkens musik og stemninger

Ved orglet. Ca. 20 minutter

a. Orglet - kirkens hovedinstrument

- Organisten præsenterer orglet for eleverne og fortæller om dets teknik, om hvordan et orgel virker. Herefter gives der eksempler på orglets musikalske spændvidde. Der fortælles om piber, registre, manualer, tempo, styrke, og tonehøjde, og om hvordan organisten ved hjælp heraf kan skabe forskellige stemninger i musikken. Ønskes inspiration til denne del af kirkebesøget, kan den evt. hentes i film 1+2 om orglets opbygning og orglets stemmer, hvor organist Povl Balslev giver eksempler herpå. Orglet kan spille både melodi, harmonier og bas (se evt. film 3: orglet spiller bas, harmoni og melodi)

Dette kan fx demonstreres ved at sammenligne musikken med en 3D-film. Først spilles 1D: melodien, så 2D: melodi og harmonisering og endelig 3D: bas i pedaler. Det foreslås, at der spilles en kendt sang eller måske en filmmelodi (Let it go fra Frost). Herefter kan der snakkes om, hvad det gør ved musikken, at der er tre lag.

Forslag til spørgsmål:

Orglet kaldes også instrumenternes dronning. Hvorfor mon?

Der gives eksempler på orglets lyde/instrumenter og de stemninger det udtrykker.

Hvad gør det ved oplevelsen af kirkemusikken, at orglet både kan spille melodi, harmonier, bas?

b. Musik og stemninger (beskriv stemningen)

Elevfoldere udleveres

- Organisten fortæller om orglets mange registre og stemmer, der giver forskellige klangmuligheder, som kan tilpasses de handlinger, der spilles til i kirken, og som er dermed også er med til at understøtte den stemning, der er. Man kan evt. fortælle, hvordan registreringen afpasses efter, hvor mange mennesker, der er i kirken, og hvad det betyder.
- Herefter kan organisten indvie eleverne i nogle af de overvejelser, han/hun gør sig, når der skal spilles til kirkelige handlinger. At orglet sætter musik til de mange forskellige følelser og stemninger, som mennesker kommer i kirken med. At musikken nogle gange kan udtrykke, understøtte og fortolke stemninger og følelser på en helt anden måde end det talte sprog.
- Eleverne skal nu opleve, hvordan musik kan afspejle både glæde, sorg, vrede, vemod og begejstring, eller hvordan musikken kan understøtte eller fortolke de forskellige stemninger, mennesker, der kommer i kirken, kan stå i.
- Organisten spiller nu 3-5 korte stykker musik, der udtrykker forskellige stemninger. Eleverne skal nu prøve at sætte ord på stemningen efter hvert stykke musik. Dette gøres på bagsiden af elevfolderen

Uddybende spørgsmål kunne være:

Hvordan er tempo, klangen, melodien?

Hvordan er styrken?

Hvilke instrumenter kan I høre?

c. Ritualer, stemninger og musik

- Eleverne skal nu lytte til eksempler på musik, der spilles til bestemte situationer i kirken. De skal høre musik, der spilles til henholdsvis en begravelse og et bryllup. Med det som baggrund skal de forsøge at sætte ord på, hvordan musikken bruges, når der sker afgørende begivenheder i menneskers liv. De skal opleve, hvordan musik kan være med til at understøtte og fortolke nogle af de følelser, der er forbundet både med den største sorg og den største glæde (her kan præsten evt. hjælpe med at understrege, at stemning og følelser kan være forskellige fra begravelse til begravelse alt afhængigt af omstændighederne for dødsfaldet).

Det vil være godt, hvis der er plads til, at eleverne enten kan lægge sig på gulvet eller indtage hver sin kirkebænk for nu skal der lyttes! Undervejs kan de overveje, hvilken funktion har kirkemusikken i forbindelse med de kirkelige handlinger og hvilke stemninger, de synes musikken frembringer.

- Musik til en begravelse

Organisten giver eksempler på musik, der bliver spillet til 2 begravelser, hvor omstændighederne for dødsfaldene er forskellige. Eleverne lytter og prøver at sætte ord på, hvad musikken gør ved dem. Hvilken stemning, de synes musikken skaber og hvorfor? Hvilke virkemidler bruger organisten?

- Musik til et bryllup

Organisten giver eksempler på musik, der spilles til bryllupper. Organisten fortæller om, hvordan han/hun vælger musikken?

Forslag til spørgsmål til eleverne:

Hvad betyder musikken til et kirkebryllup?

Hvordan er stemningen?

Hvilke virkemidler bruges der?

3. Musikfortælling - elevernes fortælling med "den røde tråd"

Kirkerum. Ca. 20 minutter

- Eleverne skal nu lytte til et længere stykke musik med en vis dynamik. Vi foreslår Bachs Toccata i D mol (bilag 3), men andet kan også vælges. Det skal gerne være et stykke musik, hvor eleverne får mulighed for at høre og mærke musikken fortælle en dramatisk historie.
- Eleverne skal lægge sig på bænke eller på gulvet med god plads imellem sig og bare lytte.
- Efter første gennemspilning forsynes eleverne hver især med "den røde tråd", som de kan bøje og forme alt efter, hvordan de fornemmer grundmønstret/spændingskurven er i musikken, når de hører musikken 2. gang.
- De kan evt. bruge berettermodellen som analysemodel. (Se bilag) "Den røde tråd" kan formes, så den giver udtryk for musikkens styrke, volumen og den spænding, som eleverne fornemmer i musikken.

Kan de høre en fortælling i musikken?

Hvordan udvikler fortællingen sig?

Hvordan er spændingskurven?

Hvilken stemning er der i musikken?

Kan de bruge berettermodellen som analysemodel? Er der anslag, præsentation, point of no return, konfliktoptrapning og en udtoning i musikken?

Hvordan kommer det til udtryk?

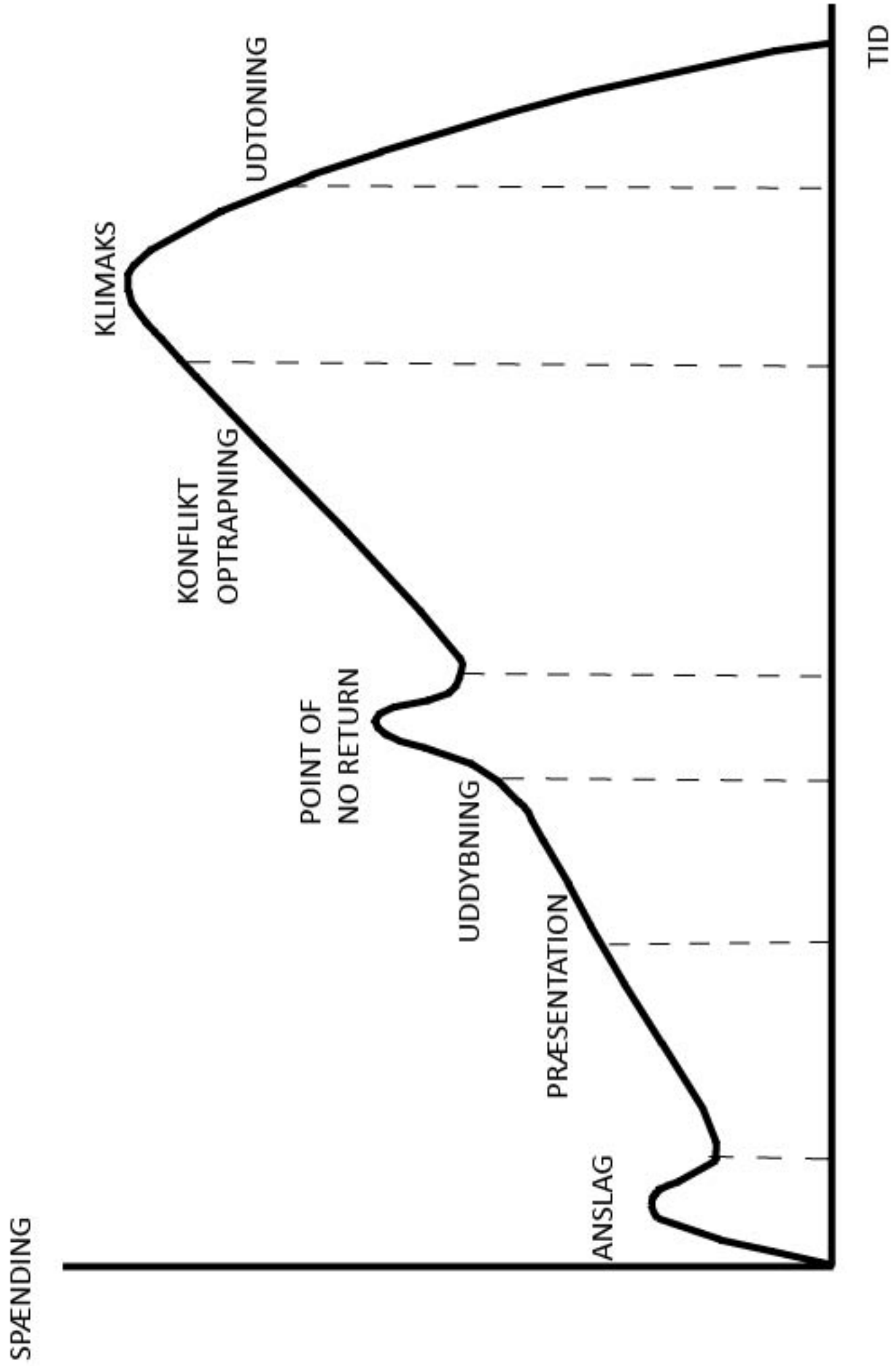
4. Afrunding med lydsangen

Kirkerum. Ca. 5 minutter

Hvis eleverne har sunget lydsangen på skolen, er det en rigtig god ide at afslutte besøget med, at organisten akkompagnerer eleverne - evt fra klaver.

Tak for besøget!

Bilag

Lydsangen

Eleverne lærer denne lydsang hjemme i klassen, og det er ikke en del af kirkebesøget. Men hvis klassen er glad for sangen og tiden er til det, kan det være en god ide at synge den i forbindelse med kirkebesøget også.

Lydsang

Musik Poul Balslev

Tekst Lene Bekhøi

F F/a Gm⁷ C⁷ Dm Dm/f Am

Lyt - te ud - ad, lyt - te ind, lyt - te ef - ter må - ne - skin,
Lyt - te ind - ad, lyt - te ud, lyt - te ef - ter stjer - ne - skud

5 Bb F 1. Gm⁷ C⁷ 2. C⁷ F

glem - te ly - de i et hjør - ne af din hjer - ne. i det fjer - ne.
eng - le - lyd og bjer - ges mum - len

1. Lytte udad, lytte ind
lytte efter måneskin,
glemte lyde i et hjørne af din hjerne.
Lytte indad, lytte ud,
lytte efter stjerneskid –
englelyd og bjerges mumlen i det fjerne.

2. Lytte nedad, lytte op
lytte efter træets top
trækkes hårdt igennem himlen efter vinden
Lytte opad, lytte ned
lyt' til lyden af den fred,
der er stille, som et langsomt strøg på kinden.

(synges stille)

3. Lytte til et kontinent
uden lyd og instrument
ingen latter her på kloden kunne høres!
ord bli'r gemt et hem'ligt sted
ingen sange får vi med
ville men'sker så monstro ha' fået ører?

4. Lytte fremad, lyt' tilbage
lyt' til lyden af de dage
der var fyldt med leg og venners glade stemmer
Lyt' tilbage, lytte frem
lytte efter alle dem,
der forstår at kærligheden aldrig glemmer.

Filmmusik - noder

Organisten kan vælge at spille uddrag fra de Bachstykker, som udgør lydsporet til den lille animationsfilm LYDBØLGER, som eleverne har set inden kirkebesøget.

Det er kun tænkt som en ekstra mulighed. Men det vil uden tvivl være en fin oplevelse for eleverne at høre musikken spillet "live" på et rigtigt orgel.

Adagio.

Attaca d-mol

Attaca d-mol
toccata
(s.2).

2

A handwritten musical score on a staff. It features a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a common time signature (C). The notation includes several notes, some with slurs and ties. A blue arrow points from the right side of the page towards the handwritten notation.

Prestissimo

Musical score for measures 4 and 5. The score is written for three staves: Treble, Bass, and Bass. Measure 4 is marked with a '4' and a brace. Both measures 4 and 5 contain triplet markings (the number '3') over groups of three notes. The key signature has one sharp (F#).

6

Musical score for measures 6 and 7. The score is written for three staves: Treble, Bass, and Bass. Measure 6 is marked with a '6' and a brace. Both measures 6 and 7 contain triplet markings (the number '3') over groups of three notes. The key signature has one sharp (F#).

3

Her registreres ned til 8'+H'
 mens der spilles Dsus4 - D

H

Fuga

5

The image shows three systems of handwritten musical notation on a page. Each system consists of two staves joined by a brace at the bottom. The notation includes notes, rests, and various musical symbols. The first system is marked with a circled '5' on the left. The second system has a '1' written below it. The third system features an arrow pointing to a specific measure in the upper staff.

6

The image shows a handwritten musical score for piano, oriented vertically. It consists of two systems of staves. The first system has five staves, and the second system has four staves. The notation includes treble and bass clefs, various note values, rests, and dynamic markings. A circled number '6' is written in blue ink at the top left. Two blue arrows point to specific measures in the first system.